

پایش ملی محیط کسب و کار ایران زمستان ۱۳۹۵

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران

مرکز آمار و اطلاعات اقتصادی

تابستان ۱۳۹۶

فهرست مطالب

۵	مقدمه
۷	چکیده
۸	بخش اول: روش‌شناسی گزارش
۸	معرفی مؤلفه‌های طرح پایش
۱۲	طرح نمونه‌گیری
۱۵	محاسبه شاخص‌ها و زیرشاخص‌های محیط کسب و کار
۱۶	آشنایی با نظریه عمومی کارآفرینی شین
۱۷	بخش دوم: جداول آماری، نمودارها و تحلیل آماری
۱۷	شاخص ملی محیط کسب و کار
۱۷	شاخص بخشی محیط کسب کار
۲۰	شاخص استانی محیط کسب و کار
۲۴	شاخص محیط کسب و کار بر اساس رشته فعالیت اقتصادی
۲۶	شاخص محیط کسب کار به تفکیک مؤلفه‌های پیمایشی و اتاق‌ها
۳۰	شاخص محیط کسب کار بر اساس مدل کارآفرینی شین

مقدمه

محیط کسب و کار به مجموعه عواملی گفته می‌شود که بر عملکرد یا اداره بنگاه‌های اقتصادی مؤثر هستند اما تقریباً خارج از کنترل مدیران بنگاه‌ها قرار دارند؛ عواملی نظیر قوانین و مقررات، میزان بارندگی، فرهنگ کاری در یک منطقه و ... که در کشورها و مناطق جغرافیایی گوناگون، در هر رشته کاری و نیز در طول زمان متفاوت هستند. امروزه، بهبود محیط کسب و کار یکی از مهمترین راهبردهای توسعه اقتصادی در هر کشور به شمار می‌رود و علاوه بر آن هرچه محیط کسب و کار در یک کشور شرایط بهتری داشته باشد، بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینی بیشتر و هر چه بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینی در جامعه‌ای بیشتر باشد، عملکرد اقتصاد آن کشور و خلق ارزش و ثروت در آن جامعه نیز بیشتر می‌شود. با این حال بهبود محیط کسب و کار، نیازمند برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری مطلوب است که دستیابی به این مهم نیز نیازمند وجود فرایندی مستمر برای پایش و سنجش وضعیت محیط کسب و کار در هر کشور است.

در همین راستا و در سال ۱۳۹۰، نمایندگان مجلس شورای اسلامی، قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار را تصویب کردند. به موجب ماده ۴ این قانون: «اتاق‌ها موظفند به منظور اطلاع سیاست‌گذاران از وضعیت محیط کسب و کار در کشور، شاخص‌های ملی محیط کسب و کار در ایران را تدوین و به‌طور سالانه و فصلی حسب مورد به تفکیک استان‌ها، بخش‌ها و فعالیت‌های اقتصادی، سنجش و اعلام نمایند». اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران با همکاری کارشناسان مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (که تجربه اجرای ۶ سال مطالعه محیط کسب و کار در جامعه محدود را داشته‌اند) و در قالب اجرای یک طرح پژوهشی در سال ۱۳۹۴، نسبت به شناسایی و معرفی شاخص‌های ملی پایش محیط کسب و کار اقدام نمود و اجرای طرح ملی پایش محیط کسب و کار در اواخر سال ۱۳۹۵ را با همکاری اتاق‌های تعاون و اصناف ایران در دستور کار خود قرار داد.

گزارش حاضر دومین گزارش فصلی است که اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران بر اساس روش توسعه‌یافته مورد استفاده مرکز پژوهش‌های مجلس و با رویکرد تلفیق داده‌های پیمایشی با داده‌های آماری بر اساس نظریه عمومی کارآفرینی شین^۱ ارائه نموده است. در این گزارش، داده‌های پیمایشی حاصل از ادراک سنجی از وضعیت مؤلفه‌های محیط کسب و کار کشور در زمستان ۱۳۹۵، از ۱۳۸۲ فعال اقتصادی زیرمجموعه سه اتاق و با استفاده از پرسشنامه الکترونیکی جمع‌آوری شده است و داده‌های آماری نیز از منابع آماری رسمی کشور تهیه و مورد استفاده قرار گرفته‌اند. لازم به ذکر است در دومین اجرای این طرح علی‌رغم رشد ۷۰ درصدی در نرخ تکمیل پرسشنامه نسبت به اجرای دوره اول، کماکان نرخ تکمیل پرسشنامه پیمایشی کمتر از حدنصاب لازم (در حدود ۳۴ درصد) برای امکان تعمیم کلی نتایج بوده است و نتایج ارائه شده در حد نمونه‌های جمع‌آوری شده معتبر است.

امید است نتایج این طرح بتواند نقشه راه روشنی برای برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری در جهت بهبود محیط کسب و کار کشور فراهم آورد.

چکیده

طبق نتایج پایش ملی محیط کسب و کار ایران در زمستان ۱۳۹۵، شاخص ملی عدد ۵/۸۳ (نمره بدترین ارزیابی ۱۰ است) به دست آمده است که اندکی بهتر از وضعیت این شاخص در ارزیابی فصل گذشته (پاییز با میانگین ۵/۸۶) است. همچنین این ارزیابی بیانگر آن است که از نظر فعالان اقتصادی مشارکت کننده در این پایش، محیط کسب و کار ایران در زمستان ۱۳۹۵ در مقایسه با ارزیابی مرکز پژوهش های مجلس در فصل مشابه سال قبل نیز (زمستان ۱۳۹۴ با میانگین ۶/۰۰ از ۱۰) اندکی مساعدتر شده است.

در زمستان ۱۳۹۵، فعالان اقتصادی مشارکت کننده در این پایش، سه مؤلفه: ۱-دشواری تأمین مالی ۲-موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه های اجرایی مرتبط با کسب و کار) و ۳-رویه های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات را نامناسب ترین و سه مؤلفه: ۱-محدودیت دسترسی به برق، ۲-محدودیت دسترسی به سوخت (گاز، گازوئیل و...) و ۳-محدودیت های دسترسی به ارتباطات (تلفن همراه و اینترنت) را مناسب ترین مؤلفه های محیط کسب و کار کشور نسبت به سایر مؤلفه ها ارزیابی نموده اند.

بر اساس یافته های این طرح در زمستان ۱۳۹۵، استان های گلستان، اردبیل و قم به ترتیب دارای بدترین وضعیت محیط کسب و کار و استان های همدان، آذربایجان شرقی و آذربایجان غربی به ترتیب دارای بهترین وضعیت محیط کسب و کار نسبت به سایر استان ها ارزیابی شده اند. قابل ذکر است که عدد شاخص برای حدود ۴۸ درصد استان های کشور از عدد شاخص ملی فضای کسب و کار بالاتر بوده که نشانگر وضعیت رو به بهبود این شاخص (نسبت به فصل گذشته با سهم ۷۵ درصدی) در اکثر استان ها نسبت به شاخص ملی است.

بر اساس نتایج این پایش در زمستان ۱۳۹۵، وضعیت محیط کسب و کار در بخش کشاورزی در مقایسه با بخش صنعت و بخش خدمات نامناسب تر ارزیابی شده است. در بین رشته فعالیت های اقتصادی، رشته فعالیت املاک و مستغلات بدترین وضعیت کسب و کار و رشته فعالیت آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیت های تصفیه بهترین وضعیت کسب و کار را در مقایسه با سایر رشته فعالیت های اقتصادی در کشور داشته اند.

بر اساس نظریه عمومی کارآفرینی شین، شاخص ملی محیط کسب و کار ایران در زمستان ۱۳۹۵، عدد ۶/۰۲ (عدد ۱۰ بدترین ارزیابی است) به دست آمده است که اندکی بهتر از وضعیت این شاخص در ارزیابی فصل گذشته (پاییز با میانگین ۶/۱۳) است. میانگین ارزیابی محیط اقتصادی عدد ۵/۹۵ است که در ارزیابی فصل گذشته عدد ۶/۰۶ حاصل شده بود و میانگین ارزیابی محیط نهادی عدد ۶/۰۸ است که در فصل گذشته عدد ۶/۱۹ ارزیابی شده بود. نگاه اجمالی نشان می دهد همانند فصل گذشته محیط جغرافیایی با عدد ۴/۳۲ و محیط مالی با عدد ۸/۲۱ به ترتیب مساعدترین و نامساعدترین محیط ها بر اساس نظریه عمومی کارآفرینی شین بوده اند.

در ادامه گزارش، روش شناسی انجام پایش، جداول و نمودارهای آماری به همراه تحلیل نتایج به طور مبسوط شرح داده شده است.

بخش اول: روش‌شناسی گزارش

مطابق با ماده ۴ قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار، اتاق‌ها موظف هستند به منظور اطلاع سیاست‌گذاران از وضعیت محیط کسب و کار در کشور، شاخص‌های ملی محیط کسب و کار در ایران را تدوین و به‌طور سالانه و فصلی حسب مورد به تفکیک استان‌ها، بخش‌ها و فعالیت‌های اقتصادی، سنجش و اعلام نمایند. مطابق با همین مأموریت، مرکز آمار و اطلاعات اقتصادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران با همکاری اتاق‌های اصناف و اتاق تعاون ایران به منظور جمع‌آوری اطلاعات و محاسبه شاخص ملی پایش محیط کسب و کار ایران بر اساس ۷۰ مؤلفه به‌دست آمده از نتایج اجرای طرح مطالعاتی در همین خصوص، اقدام به برنامه‌ریزی کرده است. در این روش برای محاسبه ۲۸ مؤلفه پیمایشی از طریق تکمیل اطلاعات پرسشنامه نمونه از سراسر کشور از روش‌های نمونه‌گیری استفاده شده است و برای مؤلفه‌های آماری از منابع اطلاعاتی و آمار رسمی کشور استفاده شده است که در نهایت، شاخص‌های ملی پایش محیط کسب و کار ایران به تفکیک ملی، استان، بخش‌های عمده و رشته فعالیت‌های اقتصادی محاسبه شده‌اند.

از آنجا که انتخاب فعالان اقتصادی مشارکت‌کننده در این طرح به روش نمونه‌گیری بوده است برای تعمیم نتایج حاصل از جمع‌آوری و پردازش داده‌ها به کل کشور، نیاز به تکمیل اطلاعات توسط حجم قابل قبولی از فعالان اقتصادی ضرورت داشته است، ولیکن تعداد پاسخگویان در اجرای پایش در زمستان ۱۳۹۵، ۱۳۸۲ نمونه (فعال اقتصادی) بوده است که کمتر از حد نصاب قابل قبول مورد نظر است (به عبارت دیگر تعداد نمونه‌های شرکت‌کننده، سطح انتشار داده‌ها را از حالت اپتیمم خارج کرده است) لذا نتایج این طرح در سطح تعداد داده جمع‌آوری شده معتبر است.

معرفی مؤلفه‌های طرح پایش

مطابق مدل ارائه شده برای محاسبه شاخص محیط کسب و کار در ایران، شاخص ملی محیط کسب و کار از طریق انجام محاسبات بر روی ۷۰ نماگر که شامل ۲۸ مؤلفه پیمایشی و ۴۲ مؤلفه آماری که از عوامل مختلف و قابل احصای مؤثر بر اداره واحدهای تولیدی در ایران معرفی شده است، حاصل می‌شود. قابل ذکر است مؤلفه‌های پیمایشی و آماری مورد استفاده در محاسبه فضای کسب و کار کشور به صورت زیر تعریف شده‌اند:

الف: مؤلفه‌های پیمایشی:

۱. عدم استقبال همکاران و مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول
۲. برداشت‌های سلیقه‌ای و غیرقابل پیش‌بینی ماموران از قوانین و مقررات (برق، گاز، محیط زیست، تأمین اجتماعی و...)
۳. بی‌تعهدی طرف‌های قرارداد (دولتی یا خصوصی) به ایفای تعهدات و وعده‌هایشان
۴. بی‌ثباتی سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر به کسب و کار
۵. بی‌ثباتی و غیرقابل پیش‌بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات)
۶. رویه‌های سختگیرانه در ادارات کار و بیمه برای مدیریت نیروی انسانی
۷. تمایل شهروندان به خرید کالاهای خارجی و بی‌رغبتی به خرید محصولات ایرانی
۸. تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیر استاندارد و تقلبی در بازار

۹. رقابت غیرمنصفانه شرکت‌ها و مؤسسات دولتی یا شبه دولتی در بازار
 ۱۰. رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات
 ۱۱. دشواری تأمین مالی از بانک‌ها
 ۱۲. فقدان یا شفاف نبودن اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی
 ۱۳. ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل (جاده‌ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)
 ۱۴. ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد مؤثر متجاوزان به حقوق دیگران
 ۱۵. وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبا در بازار
 ۱۶. ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار
 ۱۷. عرضه کالاهای قاچاق و رقابت غیرمنصفانه محصولات خارجی و داخلی در بازار ایران
 ۱۸. فقدان یا نقص ارتباطات پسینی و پیشینی و خوشه‌های تولید
 ۱۹. قیمت‌گذاری و دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در بازار
 ۲۰. کارگریزی عمومی و استقبال نیروی کار از تعطیلی روزهای کاری
 ۲۱. کمبود تقاضای مؤثر در بازار
 ۲۲. کمبود فناوری‌های مورد نیاز
 ۲۳. کمبود نیروی کار ماهر
 ۲۴. محدودیت‌های دسترسی به ارتباطات (تلفن همراه و اینترنت)
 ۲۵. محدودیت دسترسی به برق
 ۲۶. محدودیت دسترسی به سوخت (گاز، گازوئیل و...)
 ۲۷. مفاسد مالی و اداری در دستگاه‌های حکومتی
 ۲۸. موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه‌های اجرایی مرتبط با کسب و کار)
- ب. مؤلفه‌های آماری:**

محیط نهادی

نماگر ۱. محیط سیاسی (تأثیر عوامل سیاسی - امنیتی بر اداره بنگاه‌ها):

۱.۱- تعداد مطبوعات دارای مجوز و فعال (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

۱.۲- سرقت مستوجب تعزیر (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

۱.۳- تعداد سازمان‌های مردم‌نهاد (سمن) - (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

نماگر ۲. محیط علمی - آموزشی (مهارت و تحصیلات نیروی انسانی):

۲.۱- تعداد دانش‌آموخته‌های مراکز فنی حرفه‌ای (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

۲.۲- تعداد دانش‌آموخته‌های دانشگاهی (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

۲.۳- نرخ باسوادی ۶ ساله و بالاتر

۲.۴- متوسط تعداد دانش‌آموزان به ازای هر کلاس

نماگر ۳. محیط فرهنگی (فرهنگ، رضایتمندی و فرهیختگی نیروی انسانی):

۳.۱- تعداد صندلی‌های سینما (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

۳.۲- تعداد فرهنگ‌سراها و کتابخانه‌های عمومی (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

۳.۳- تعداد عناوین کتاب‌های منتشر شده در استان (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

۳.۴- تعداد خواسته‌های بازگشت به کار در هیأت‌های تشخیص دعاوی کار به نسبت کل شاغلان استان

نماگر ۴. فناوری و نوآوری:

۴.۱- شاخص استانی فناوری اطلاعات

۴.۲- تعداد کاربران اینترنت

۴.۳- تعداد شرکت‌های دانش‌بنیان (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

نماگر ۵. محیط قانونی و حقوقی (حاکمیت قانون، تضمین‌های حقوق مالکیت و عملکرد دادگستری):

۵.۱- نرخ رسیدگی به پرونده‌های قضایی (درصد از ورودی)

۵.۲- امتیاز قضایی و اداری (تخصیصی گزارش‌های عملکرد استانی قوه قضائیه)

۵.۳- میانگین زمان رسیدگی به هر پرونده ورودی (روز)

۵.۴- تعداد پرونده‌های مطالبه طلب (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

نماگر ۶. ساختار و عملکرد دولت:

۶.۱- تعداد کارمندان دستگاه‌های دولتی و حکومتی (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

۶.۲- پرداخت‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (عملکرد بودجه عمرانی)

محیط اقتصادی

نماگر ۷. محیط کلان (ثبات اقتصاد کلان، ساختارهای اشتغال):

۷.۱- شاخص قیمت مصرف‌کننده (نرخ تورم)

۷.۲- شاخص قیمت تولیدکننده

۷.۳- نرخ مشارکت نیروی انسانی (درصد)

۷.۴- نرخ بیکاری (درصد)

۷.۵- ارزش صادرات غیرنفتی استان (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

۷.۶- نرخ رشد منطقه‌ای (درصد)

نماگر ۸. محیط مالی (تأمین مالی):

۸.۱- سرانه مانده تسهیلات اعطایی

نماگر ۹. محیط جغرافیایی (زیرساخت‌ها، ظرفیت‌های اقلیمی و استانی):

۹.۱- متوسط بارندگی سالانه استان (میلی متر)

۹.۲- تعداد هتل‌های ۴ و ۵ ستاره

۹.۳- سرانه تعداد تخت بیمارستانی فعال

۹.۴- طول راه‌های بین شهری (کیلومتر به ازای هر کیلومتر مربع مساحت)

۹.۵- تعداد انبار و سردخانه (به نسبت مساحت استان)

۹.۶- مساحت مراتع خوب (به نسبت مساحت استان)

۹.۷- ضریب نفوذ بیمه (درصد)

۹.۸- فاصله مرکز استان تا بندر تجاری (آبی) و فعال بین‌المللی (کیلومتر)

- ۹.۹- طول راه آهن به مساحت استان (کیلومتر به ازای هر کیلومتر مربع)
 ۹.۱۰- درصد روستاهای گازرسانی شده (درصد از کل روستاهای استان)

نماگر ۱۰. ساختار تولید (انحصار، خوشه ها، وابستگی به مواد اولیه):

- ۱۰.۱- بهره‌برداران کشاورزی (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)
 ۱۰.۲- مساحت کشت آبی (درصد از کل مساحت زیر کشت)
 ۱۰.۳- تعداد معادن در حال بهره‌برداری (به نسبت مساحت استان)
 ۱۰.۴- تعداد کارگاه‌های صنعتی فعال (به نسبت مساحت استان)
 ۱۰.۵- سرانه مساحت پروانه‌های ساختمانی صادره در نقاط شهری

طرح نمونه‌گیری

از آنجا که استخراج، انتشار داده‌ها و ارایه نتایج در این گزارش، در سطح متغیرهای اپتیمم شده است و همچنین برای این که محاسبات از مبنای دقیق آماری برخوردار باشد، لذا انتخاب نمونه‌ها (فعالان اقتصادی) بر مبنای طرح نمونه‌گیری است که در ذیل به تفصیل به جزئیات آن اشاره می‌شود.

هدف کلی:

هدف کلی از این طرح، شناخت وضعیت جاری محیط کسب و کار در ایران و تغییرات آن به صورت فصلی و سالانه است. این هدف از طریق موارد زیر به دست می‌آید:

۱. برآورد فصلی و سالانه شاخص ملی محیط کسب و کار در ایران
۲. برآورد فصلی و سالانه شاخص استانی محیط کسب و کار در ایران
۳. برآورد تغییرات فصلی شاخص محیط کسب و کار در سطح ملی و استانی
۴. برآورد ملی فصلی و سالانه شاخص ملی محیط کسب و کار در ایران در سطح بخش‌های اقتصادی (خدمات، صنعت و کشاورزی)
۵. برآورد ملی فصلی و سالانه شاخص ملی محیط کسب و کار در ایران در سطح فعالیت‌های اصلی اقتصادی (ISIC^۲)

جامعه هدف

مجموعه واحدهایی که طبق تعریف شامل اعضای فعال اتاق‌های بازرگانی، صنایع و معادن و کشاورزی ایران، اصناف و تعاون

هستند، جامعه هدف طرح را تشکیل می‌دهند. بنابراین اعضای غیرفعال یا اعضای که عضو سه اتاق نیستند پوشش نمی‌دهد.

جامعه آمارگیری

جامعه آمارگیری در این طرح با حذف اعضای غیر فعال سه اتاق از چارچوب آماری بدست می‌آید.

واحد آماری

واحد آماری، مدیر یک واحد از سه اتاق کشور می‌باشد که در بانک اطلاعاتی سه اتاق ثبت شده و فعال است.

زمان آماری

زمان آماری برای تکمیل سوالات پرسشنامه، وضعیت محیط کسب و کار فصل زمستان سال ۱۳۹۵ است.

زمان آمارگیری

زمان آمارگیری به مدت ۳۰ روز از ۱۷ خرداد تا ۱۶ تیرماه سال ۱۳۹۶ است.

روش آمارگیری

روش آمارگیری در این طرح به صورت نمونه‌گیری برای مؤلفه‌های پیمایشی و جمع‌آوری داده از منابع رسمی برای مؤلفه‌های آماری است.

روش جمع‌آوری اطلاعات

اطلاعات مورد نیاز این طرح به دو طریق به دست می‌آید. برای مؤلفه‌های پیمایشی به صورت آمارگیری الکترونیکی و تکمیل پرسشنامه از طریق سامانه اینترنتی توسط واحدهای انتخاب‌شده در طرح نمونه‌گیری و بخش دوم از طریق جمع‌آوری داده از مراجع رسمی می‌باشد.

سطح ارائه برآورد

برآوردهای این طرح بر اساس اهداف طرح به صورت ملی و استانی می‌باشد.

پارامتر مورد نظر

پارامترهای مورد نظر شامل میانگین وزنی شاخص محیط کسب کار در ایران می‌باشد.

خطای نمونه‌گیری پذیرفته شده

حداکثر خطای نسبی پذیرفته شده در این طرح برای برآورد میانگین متغیر ذکر شده ۲۵ صدم درصد است.

چارچوب نمونه‌گیری

چارچوب نمونه‌گیری این طرح، چارچوب اعضای فعال سه اتاق می‌باشد.

واحد نمونه‌گیری

واحد نمونه‌گیری در این طرح واحدهای فعال سه اتاق می‌باشد.

روش نمونه گیری

روش نمونه گیری مورد استفاده در این طرح نمونه گیری احتمالی طبقه بندی می باشد.

روش تعیین اندازه نمونه

تعداد واحدهای نمونه برای برآورد میانگین در هر استان از رابطه زیر بدست می آید.

$$n = \left(\frac{Z_{0.975} S}{r \bar{x}} \right)^2 (N_r + 1)$$

جدول ۱- تعداد واحدهای نمونه طرح به تفکیک استان

تعداد واحدهای نمونه	استان
۱۸۰	آذربایجان شرقی
۱۱۵	آذربایجان غربی
۶۰	اردبیل
۲۹۱	اصفهان
۱۰۴	البرز
۴۲	ایلام
۸۱	بوشهر
۱۰۲۴	تهران
۶۳	چهارمحال و بختیاری
۶۹	خراسان جنوبی
۲۵۸	خراسان رضوی
۵۱	خراسان شمالی
۱۸۲	خوزستان
۴۸	زنجان
۵۵	سمنان
۷۱	سیستان و بلوچستان
۱۷۸	فارس
۷۱	قزوین
۵۸	قم
۶۲	کردستان
۱۴۱	کرمان
۷۱	کرمانشاه
۴۴	کهگیلویه و بویراحمد
۷۴	گلستان
۹۶	گیلان
۸۲	لرستان

ادامه جدول ۱- تعداد واحدهای نمونه طرح به تفکیک استان

تعداد واحدهای نمونه	استان
۱۶۷	مازندران
۹۸	مرکزی
۷۶	هرمزگان
۴۲	همدان
۷۳	یزد
۴۰۲۷	کل

تعداد نمونه‌ها برای محاسبه شاخص کسب و کار در کل کشور بهینه شده است و تعداد نمونه تخصیص یافته برای هر استان بر اساس سهم آن استان از تولید ناخالص داخلی بدون نفت به گونه ای است که حداکثر خطای نسبی (۲)، ۲۰ درصد شود. ضریب تغییرات (CV) نیز یک در نظر گرفته شده است. نمونه‌ها بر اساس روش‌های احتمالی انتخاب می‌شوند و وزن‌ها بر اساس احتمال انتخاب واحدها و میزان عدم تکمیل پرسشنامه‌ها برآورد می‌شوند.

از آنجا که بر اساس ماده ۴ قانون بهبود مستمر کسب و کار، شاخص‌های پایش علاوه بر سطوح ملی، استانی و بخشی باید برحسب فعالیت‌های مرتبط با بخش‌های خصوصی و تعاونی (۱۶ بخش از ۲۱ بخش حرفی طبقه‌بندی استاندارد فعالیت‌های اقتصادی ISIC.rev4) نیز محاسبه شوند، لذا در انتخاب تعداد نمونه سعی بر آن شده است تا سطح ایتیمم انتشار بر حسب فعالیت در سطح ملی نیز در نظر گرفته شده باشد.

محاسبه شاخص‌ها و زیرشاخص‌های محیط کسب و کار

پس از استخراج داده‌های پیمایشی، ابتدا برای هر مؤلفه، میانگین ارزیابی اعضای اتاق‌های هر استان در هر بخش محاسبه می‌شود. در فرمول زیر مشارکت‌کننده‌ها (n) هر استان (i) در هر بخش (j) است و اندیس k نشان‌دهنده رای دهنده مورد نظر (اعضای اتاق‌های سه گانه) است.

$$q_{ij} = \frac{\sum_{k=1}^n q_{ijk}}{n_{ij}}$$

بعد از محاسبه میانگین ارزیابی اعضای اتاق‌های هر استان در هر بخش، میانگین ساده هریک از مؤلفه‌های پیمایشی مربوط به هریک از بخش مؤلفه‌های پیمایشی نماگرها محاسبه می‌شود.

شاخص ارزیابی هر نماگر در هر استان با استفاده از وزن‌های بخشی و فرمول زیر محاسبه می‌شود که در آن ترکیب وزنی جزء داده‌های آماری (Hard Data) با نسبت ۲۰ درصد و جزء مؤلفه‌های پیمایشی (Survey Data) با نسبت ۸۰ درصد برای هر یک از نماگرها برای هر استان (i) در هر بخش (j) است:

$$I_i = \sum_{j=1}^3 S_j P_{ij}$$

شاخص ارزیابی هر نماگر در هر بخش نیز با استفاده از وزن‌های استانی و فرمول زیر محاسبه می‌شود:

$$I_j = \sum_{i=1}^m W_i P_{ij}$$

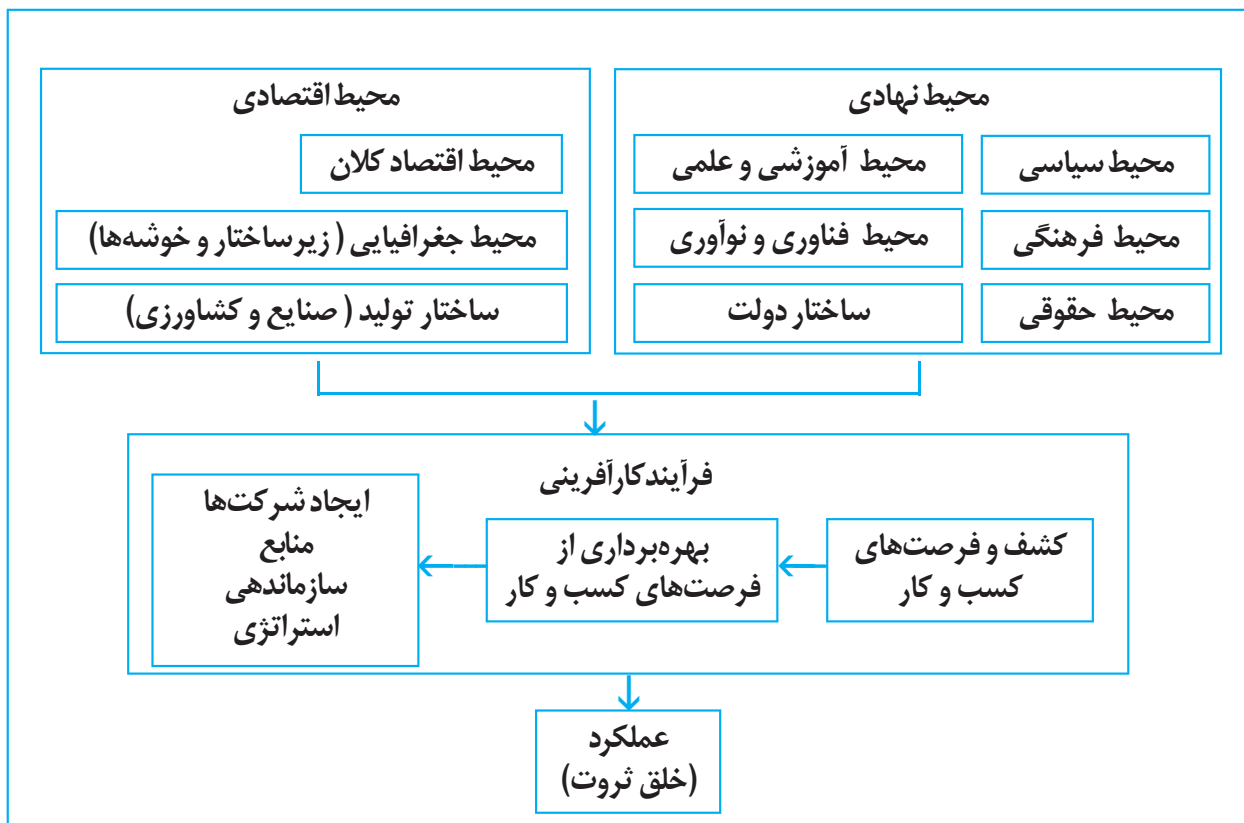
شاخص ارزیابی هر نماگر در کل نیز با استفاده از وزن‌های استانی و وزن‌های بخشی و فرمول زیر محاسبه می‌شود:

$$I = \sum_{i=1}^m \sum_{j=1}^r W_i S_j P_{ij}$$

آشنایی با نظریه عمومی کارآفرینی شین

بر اساس نظریه عمومی کارآفرینی شین می‌توان دو مجموعه عوامل محیطی معین: محیط اقتصادی و محیط نهادی را تفکیک کرد. عوامل محیط اقتصادی شامل محیط اقتصاد کلان، محیط مالی، ساختار تولید و محیط جغرافیایی و عوامل محیط نهادی شامل محیط سیاسی، محیط حقوقی، محیط فرهنگی و محیط آموزشی و علمی و محیط فناوری و نوآوری و ساختار دولت می‌شود. این دو مجموعه عوامل بر کسب و کارهای موجود و بر فرآیند کارآفرینی که در واقع نقطه آغازین کسب و کار است، اثر می‌گذارد. هر چه محیط کسب و کار (محیط نهادی و اقتصادی) شرایط بهتری داشته باشد، بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینی بیشتر است و هر چه بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینی در جامعه‌ای بیشتر باشد، عملکرد اقتصاد آن کشور و خلق ارزش و ثروت در آن جامعه بیشتر می‌شود.

شکل ۱. مدل مفهومی بسط یافته محیط کسب و کار بر اساس نظریه عمومی کارآفرینی شین

بخش دوم: جداول آماری، نمودارها و تحلیل آماری

شاخص ملی محیط کسب و کار

جدول ۲ - شاخص ملی محیط کسب و کار

شاخص ملی محیط کسب و کار - میانگین کل		
پاییز ۹۵	زمستان ۹۵	درصد تغییرات
۵/۸۶	۵/۸۳	-۰/۶

نتایج پایش ملی محیط کسب و کار ایران در زمستان ۱۳۹۵، عدد ۵/۸۳ (نمره بدترین ارزیابی ۱۰ است) را به عنوان شاخص ملی به دست می‌دهد که اندکی بهتر از وضعیت این شاخص در ارزیابی فصل گذشته (پاییز با میانگین ۵/۸۶) است. همچنین این ارزیابی بیانگر آن است که از نظر فعالان اقتصادی مشارکت کننده در این پایش، محیط کسب و کار ایران در زمستان ۱۳۹۵ در مقایسه با ارزیابی مرکز پژوهش‌های مجلس در فصل مشابه سال قبل (زمستان ۱۳۹۴ با میانگین ۶/۰۰ از ۱۰) اندکی مساعدتر شده است.

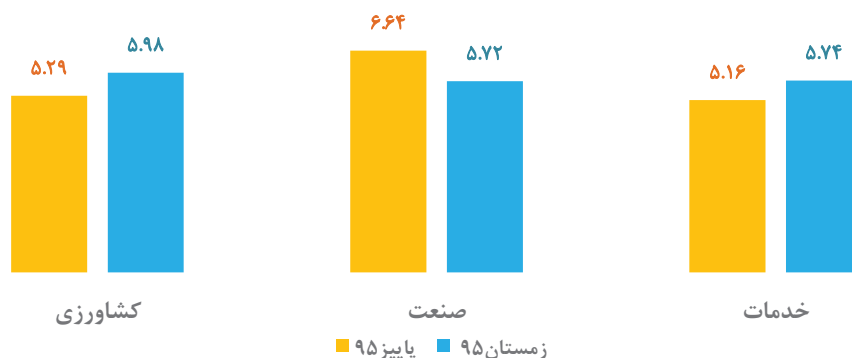
شاخص بخشی محیط کسب و کار

جدول ۳ - شاخص محیط کسب و کار بر حسب بخش‌های عمده اقتصادی

بخش	پاییز ۹۵	زمستان ۹۵	درصد تغییرات
کشاورزی	۵/۲۹	۵/۹۸	۱۳
صنعت	۶/۶۴	۵/۷۲	-۱۴
خدمات	۵/۱۶	۵/۷۴	۱۱

با توجه به تقسیم رشته فعالیت‌ها در سه بخش عمده کشاورزی، صنعت و خدمات، فعالان اقتصادی سراسر کشور در زمستان ۱۳۹۵، وضعیت محیط کسب و کار بخش کشاورزی و بخش صنعت را به ترتیب، دارای نامساعدترین و مساعدترین محیط کسب و کار ارزیابی نموده‌اند.

نمودار ۱ - شاخص بخشی محیط کسب و کار

جدول ۴ - شاخص ملی به تفکیک مؤلفه‌های پیمایشی و سه بخش - زمستان ۱۳۹۵

خدمات		صنعت		کشاورزی		کل		عنوان مؤلفه (موانع کسب و کار)
۵/۷۴		۵/۷۲		۵/۹۸		۵/۷۵		
رتبه	میانگین	رتبه	میانگین	رتبه	میانگین	رتبه	میانگین	
۴	۴/۳۷	۴	۴/۳۹	۴	۴/۰۷	۴	۴/۳۶	عدم استقبال همکاران و مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول
۲۰	۶/۵۳	۲۳	۶/۸۲	۲۱	۶/۷۵	۲۲	۶/۶۴	برداشت‌های سلیقه‌ای و غیرقابل پیش بینی ماموران از قوانین و مقررات (برق، گاز، محیط زیست، تامین اجتماعی و...)
۱۹	۶/۴۸	۲۱	۶/۷۲	۲۳	۶/۹۰	۲۰	۶/۵۸	بی‌تعهدی طرف‌های قرارداد (دولتی یا خصوصی) به ایفای تعهدات و وعده‌هایشان
۲۵	۶/۹۰	۲۵	۶/۹۳	۲۵	۷/۲۸	۲۵	۶/۹۳	بی‌ثباتی سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر به کسب و کار
۲۲	۶/۶۳	۲۲	۶/۸۰	۲۶	۷/۳۵	۲۳	۶/۷۲	بی‌ثباتی و غیرقابل پیش‌بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات)
۲۳	۶/۶۴	۲۴	۶/۸۹	۲۰	۶/۷۴	۲۴	۶/۷۳	رویه‌های سختگیرانه در ادارات کار و بیمه برای مدیریت نیروی انسانی
۱۰	۵/۲۷	۹	۵/۱۱	۵	۵/۰۶	۹	۵/۲۱	تمایل شهروندان به خرید کالاهای خارجی و بی‌ رغبتی به خرید محصولات ایرانی
۲۱	۶/۶۰	۱۹	۶/۴۸	۱۲	۵/۵۷	۱۹	۶/۵۱	تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیر استاندارد و تقلبی در بازار
۱۶	۶/۳۸	۱۷	۶/۱۷	۱۶	۶/۱۱	۱۶	۶/۳۰	رقابت غیرمنصفانه شرکتها و موسسات دولتی یا شبه‌دولتی در بازار
۲۶	۷/۱۲	۲۷	۷/۱۹	۲۲	۶/۸۲	۲۶	۷/۱۳	رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات
۲۸	۷/۶۱	۲۸	۸/۳۳	۲۸	۸/۶۹	۲۸	۷/۹۰	دشواری تامین مالی از بانک‌ها
۱۵	۶/۲۴	۱۵	۶/۰۸	۱۸	۶/۵۱	۱۵	۶/۲۰	فقدان یا شفاف نبودن اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی
۷	۵/۰۷	۶	۴/۸۱	۱۰	۵/۴۶	۸	۵/۰۱	ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل (جاده‌ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)
۱۷	۶/۴۱	۲۰	۶/۵۵	۱۵	۶/۰۷	۱۸	۶/۴۴	ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد موثر متجاوزان به حقوق دیگران
۱۸	۶/۴۵	۱۶	۶/۱۱	۱۹	۶/۶۳	۱۷	۶/۳۵	وجود انحصار، امتیاز یا هرنوع رانت به یک یا تعدادی از رقبای بازار
۶	۵/۰۷	۵	۴/۶۴	۱۳	۵/۸۸	۶	۴/۹۷	ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار
۱۳	۵/۸۴	۱۳	۵/۵۱	۹	۵/۴۰	۱۳	۵/۷۱	عرضه کالاهای قاچاق و رقابت غیر منصفانه محصولات خارجی و داخلی در بازار ایران
۵	۴/۷۷	۸	۵/۰۴	۷	۵/۳۱	۵	۴/۸۹	فقدان یا نقص ارتباطات پسیننی و پیشیننی و خوشه‌های تولید
۱۱	۵/۴۳	۱۱	۵/۳۸	۱۷	۶/۵۰	۱۱	۵/۴۷	قیمت‌گذاری و دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در بازار
۱۲	۵/۶۴	۱۳	۵/۵۱	۱۲	۵/۵۷	۱۲	۵/۵۹	کارگری عمومی و استقبال نیروی کار از تعطیلی روزهای کاری
۱۴	۶/۰۳	۱۴	۶/۰۱	۸	۵/۳۸	۱۴	۵/۹۹	کمبود تقاضای موثر در بازار
۹	۵/۲۵	۱۰	۵/۳۵	۱۴	۶/۰۴	۱۰	۵/۳۳	کمبود فناوری‌های مورد نیاز
۸	۵/۰۷	۷	۴/۸۳	۶	۵/۱۷	۷	۵/۰۰	کمبود نیروی کار ماهر
۳	۳/۵۰	۳	۳/۳۵	۳	۳/۹۴	۳	۳/۴۸	محدودیت‌های دسترسی به ارتباطات (تلفن همراه و اینترنت)

ادامه جدول ۴ - شاخص ملی به تفکیک مؤلفه‌های پیمایشی و سه بخش - زمستان ۱۳۹۵

خدمات		صنعت		کشاورزی		کل		عنوان مؤلفه (موانع کسب و کار)
رتبه	میانگین	رتبه	میانگین	رتبه	میانگین	رتبه	میانگین	
۱	۲/۶۲	۱	۲/۸۲	۱	۳/۵۶	۱	۲/۷۴	محدودیت دسترسی به برق
۲	۲/۹۴	۲	۳/۱۰	۲	۳/۷۲	۲	۳/۰۳	محدودیت دسترسی به سوخت (گاز، گازوئیل و...)
۲۴	۶/۷۱	۱۸	۶/۴۱	۲۴	۶/۹۷	۲۱	۶/۶۲	مفاسد مالی و اداری در دستگاه‌های حکومتی
۲۷	۷/۲۴	۲۶	۶/۹۶	۲۷	۷/۹۶	۲۷	۷/۱۸	موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه‌های اجرایی مرتبط با کسب و کار)

با بررسی اطلاعات جدول ۴ مشاهده می‌شود که دشواری تأمین مالی از بانک‌ها نامساعدترین و محدودیت دسترسی به برق مساعدترین مؤلفه (مانع) در ۲۸ مؤلفه پیمایشی پرسش شده از فعالان اقتصادی مشارکت کننده در طرح بوده است. علاوه بر این، مهم‌ترین موانع کسب و کار بیان شده توسط فعالان اقتصادی هریک از سه بخش عمده اقتصادی در قالب جدول ۵ نشان داده شده است.

جدول ۵ - مهم‌ترین موانع کسب و کار بیان شده توسط فعالان اقتصادی به تفکیک بخش

۵	۴	۳	۲	۱	الویت مجموعه
رویه‌های سختگیرانه در ادارات کار و بیمه برای مدیریت نیروی انسانی	بی‌ثباتی سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر به کسب و کار	رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات	موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه‌های اجرایی مرتبط با کسب و کار)	دشواری تأمین مالی از بانک‌ها	کل
مفاسد مالی و اداری در دستگاه‌های حکومتی	بی‌ثباتی سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر به کسب و کار	بی‌ثباتی و غیرقابل پیش‌بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات)	موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه‌های اجرایی مرتبط با کسب و کار)	دشواری تأمین مالی از بانک‌ها	کشاورزی
رویه‌های سختگیرانه در ادارات کار و بیمه برای مدیریت نیروی انسانی	بی‌ثباتی سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر به کسب و کار	موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه‌های اجرایی مرتبط با کسب و کار)	رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات	دشواری تأمین مالی از بانک‌ها	صنعت
مفاسد مالی و اداری در دستگاه‌های حکومتی	بی‌ثباتی سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر به کسب و کار	رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات	موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه‌های اجرایی مرتبط با کسب و کار)	دشواری تأمین مالی از بانک‌ها	خدمات

همان‌طور که در جدول ۵ مشاهده می‌شود در هر ۳ بخش کشاورزی، صنعت و خدمات، دشواری تأمین مالی از بانک‌ها از مهم‌ترین موانع کسب و کار تعیین شده است. الویت دوم در بخش‌های کشاورزی و خدمات، موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه‌های اجرایی مرتبط با کسب و کار) و در بخش صنعت، رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات عنوان شده است. الویت سوم در بخش کشاورزی، بی‌ثباتی و غیرقابل پیش‌بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات)، در

بخش صنعت، موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه‌های اجرایی مرتبط با کسب و کار) و در بخش خدمات رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات قرار گرفته‌اند.

شاخص استانی محیط کسب و کار

جدول ۶ - شاخص استانی کسب و کار

درصد تغییرات	زمستان ۹۵		پاییز ۹۵		استان
	رتبه	میانگین	رتبه	میانگین	
-۲۰	۲	۵/۰۴	۲۰	۶/۳۱	آذربایجان شرقی
-۱۴	۳	۵/۱۳	۹	۵/۹۶	آذربایجان غربی
۲	۳۰	۶/۵۹	۲۶	۶/۴۴	اردبیل
۲	۱۸	۵/۸۶	۶	۵/۷۳	اصفهان
-۱	۲۰	۵/۹۳	۱۱	۵/۹۹	البرز
-۹	۱۹	۵/۸۹	۲۹	۶/۵۱	ایلام
-۱۶	۴	۵/۲۶	۱۸	۶/۲۴	بوشهر
۵	۱۶	۵/۸۰	۲	۵/۵۴	تهران
-۵	۲۷	۶/۱۱	۲۵	۶/۴۳	چهارمحال و بختیاری
-۱۴	۱۰	۵/۵۰	۲۳	۶/۴۰	خراسان جنوبی
۶	۲۳	۶/۰۳	۵	۵/۶۸	خراسان رضوی
-۷	۲۲	۶/۰۰	۲۴	۶/۴۳	خراسان شمالی
۱	۲۴	۶/۰۵	۱۲	۶/۰۱	خوزستان
-۱۰	۱۴	۵/۶۶	۱۹	۶/۳۰	زنجان
-۹	۶	۵/۳۵	۸	۵/۸۶	سمنان
-۵	۲۱	۵/۹۹	۲۲	۶/۳۳	سیستان و بلوچستان
۳	۱۵	۵/۷۳	۴	۵/۵۸	فارس
-۱۰	۸	۵/۴۷	۱۴	۶/۰۸	قزوین
-۲	۲۹	۶/۳۵	۲۷	۶/۴۸	قم
-۱۳	۱۷	۵/۸۴	۳۰	۶/۶۹	کردستان
-۱۳	۱۳	۵/۶۴	۲۸	۶/۴۹	کرمان
۵	۲۶	۶/۰۸	۷	۵/۷۷	کرمانشاه
-۱۲	۲۵	۶/۰۵	۳۱	۶/۸۸	کهگیلویه و بویراحمد
۱۵	۳۱	۶/۸۷	۱۰	۵/۹۸	گلستان
-۳	۷	۵/۳۶	۳	۵/۵۵	گیلان

ادامه جدول ۶ - شاخص استانی کسب و کار

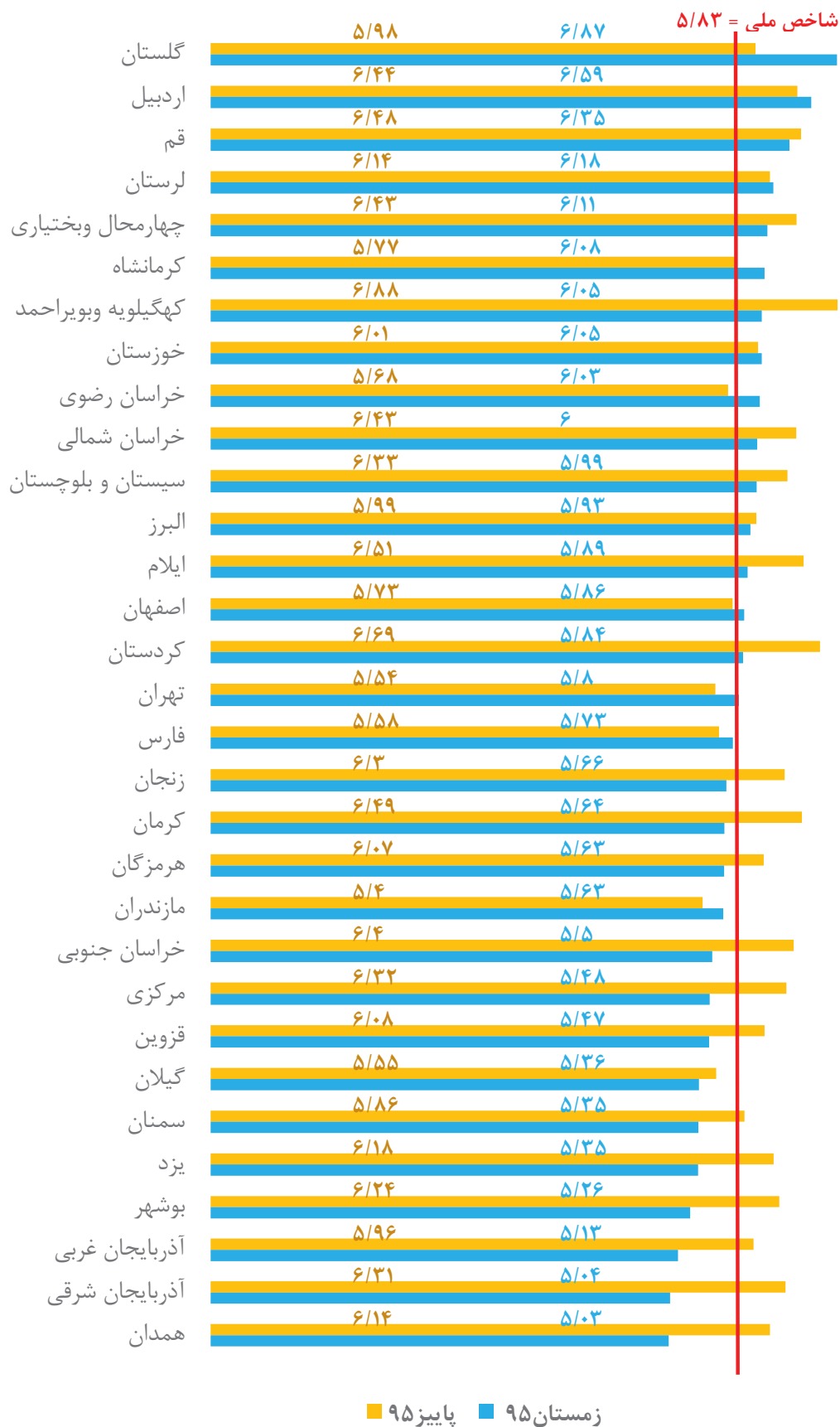
درصد تغییرات	زمستان ۹۵		پاییز ۹۵		استان
	رتبه	میانگین	رتبه	میانگین	
۱	۲۸	۶/۱۸	۱۶	۶/۱۴	لرستان
۴	۱۱	۵/۶۳	۱	۵/۴۰	مازندران
-۱۳	۹	۵/۴۸	۲۱	۶/۳۲	مرکزی
-۷	۱۲	۵/۶۳	۱۳	۶/۰۷	هرمزگان
-۱۸	۱	۵/۰۳	۱۵	۶/۱۴	همدان
-۱۳	۵	۵/۳۵	۱۷	۶/۱۸	یزد

طبق جدول ۶، نتایج ارزیابی طرح پایش در زمستان ۱۳۹۵ نشان می‌دهد که از منظر وضعیت مؤلفه‌های محیط کسب و کار، استان‌های همدان، آذربایجان شرقی و آذربایجان غربی دارای محیط کسب و کار مساعدتر و استان‌های گلستان، اردبیل و قم دارای محیط کسب و کار نامساعدتری نسبت به سایر استان‌ها بوده‌اند. قابل ذکر است که عدد شاخص برای حدود ۴۸ درصد استان‌های کشور از عدد شاخص ملی فضای کسب و کار بالاتر بوده که نشانگر وضعیت نامناسب این شاخص در نیمی از استان‌ها نسبت به شاخص ملی است که در نمودار ۲ قابل مشاهده است.

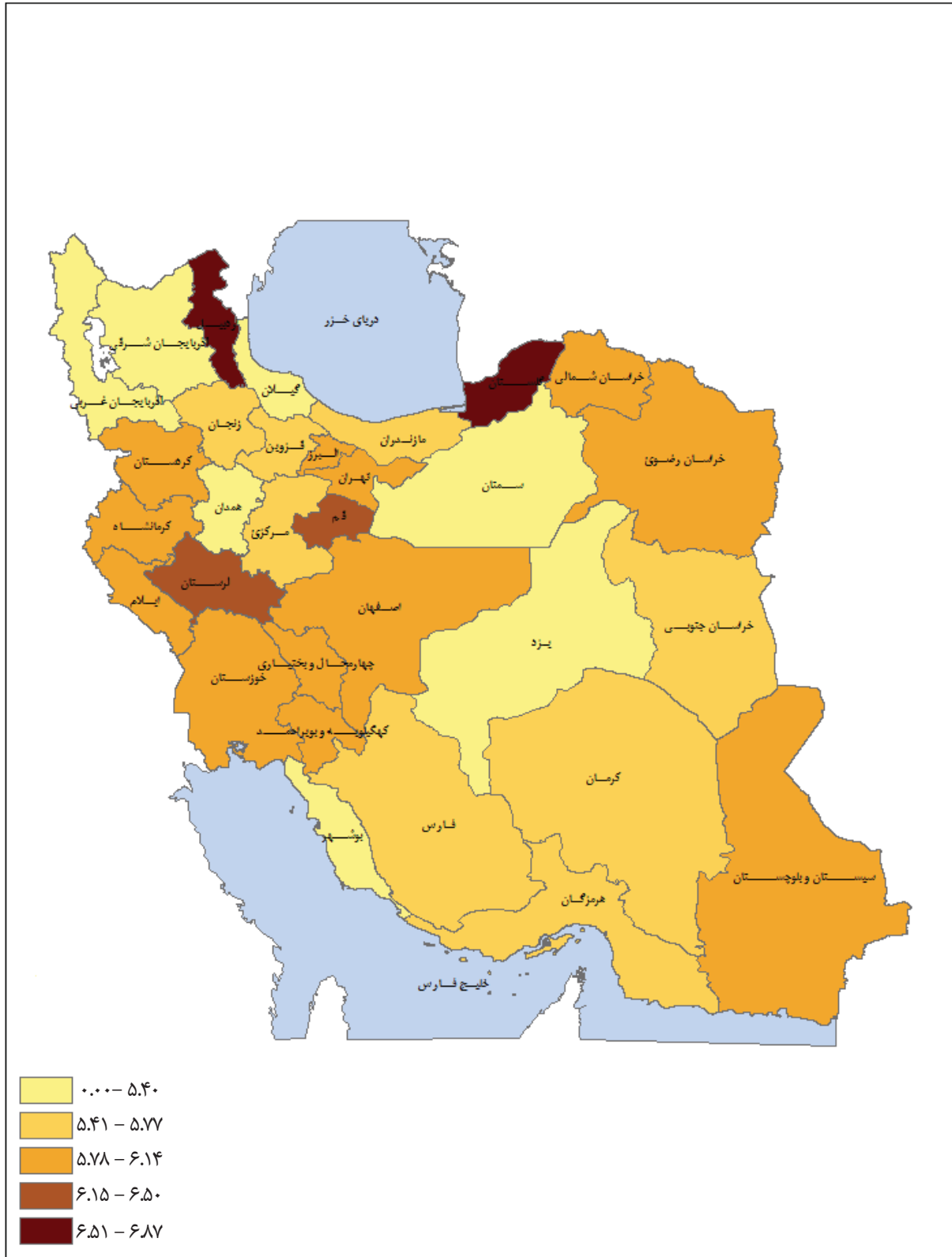

نمودار ۲ - شاخص استانی محیط کسب و کار

در بین استان‌ها، استان آذربایجان شرقی با درصد تغییرات ۲۵- درصد و استان گلستان با ۱۵ درصد، بیشترین تغییرات را دارند که در نتیجه این تغییرات، رتبه ۲ و ۳۱ از رتبه‌بندی بین استان‌ها را به خود اختصاص داده‌اند.

شکل ۲- نقشه موضوعی شاخص استانی محیط کسب و کار

شاخص محیط کسب و کار بر اساس رشته فعالیت اقتصادی

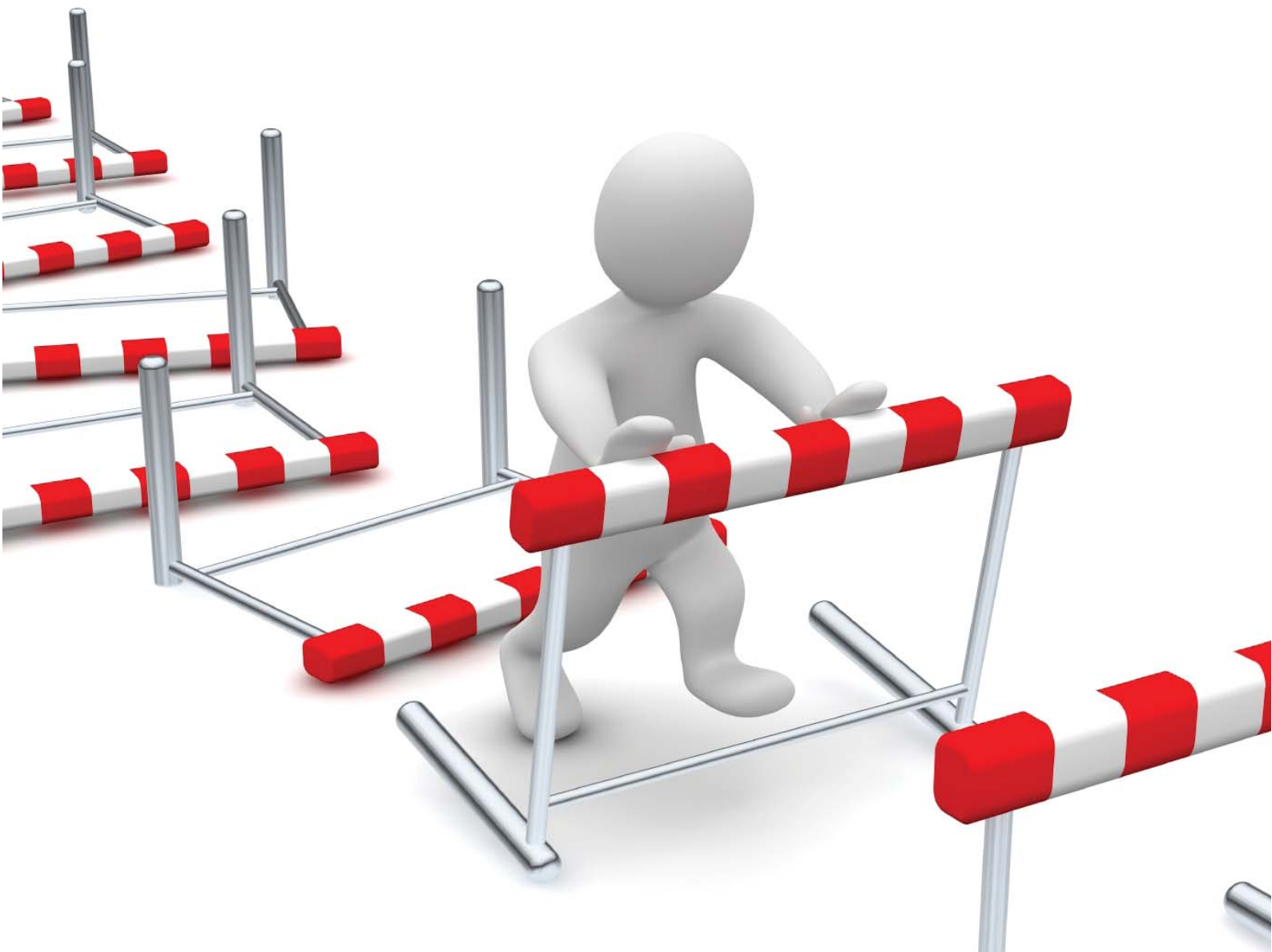
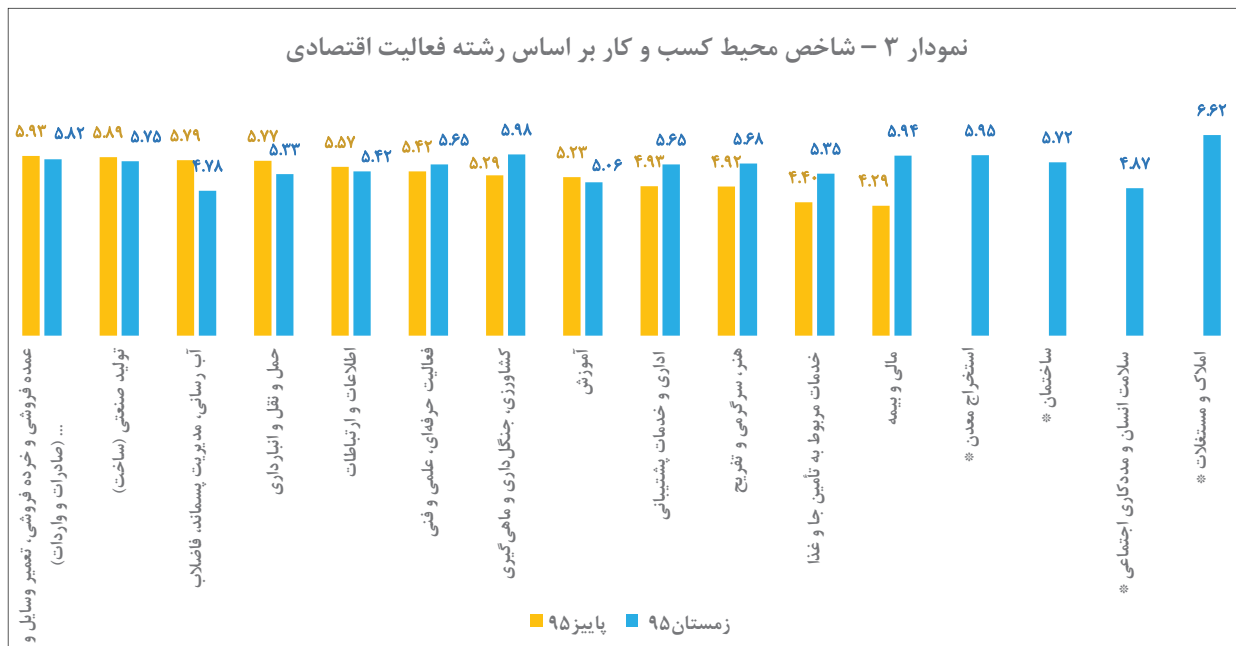
جدول ۷ - شاخص محیط کسب و کار بر اساس رشته فعالیت اقتصادی

درصد تغییرات	زمستان ۹۵		پاییز ۹۵		رشته فعالیت
	رتبه	میانگین	رتبه	میانگین	
-۲	۱۲	۵/۸۲	۱۲	۵/۹۳	عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل و ... (صادرات و واردات)
-۲	۱۱	۵/۷۵	۱۱	۵/۸۹	تولید صنعتی (ساخت)
-۱۷	۱	۴/۷۸	۱۰	۵/۷۹	آب رسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیتهای تصفیه
-۸	۴	۵/۳۳	۹	۵/۷۷	حمل و نقل و انبارداری
-۳	۶	۵/۴۲	۸	۵/۵۷	اطلاعات و ارتباطات
۴	۸	۵/۶۵	۷	۵/۴۲	فعالیت حرفه‌ای، علمی و فنی
۱۳	۱۵	۵/۹۸	۶	۵/۲۹	کشاورزی، جنگل‌داری و ماهی‌گیری
-۳	۳	۵/۰۶	۵	۵/۲۳	آموزش
۱۵	۷	۵/۶۵	۴	۴/۹۳	اداری و خدمات پشتیبانی
۱۵	۹	۵/۶۸	۳	۴/۹۲	هنر، سرگرمی و تفریح
۲۲	۵	۵/۳۵	۲	۴/۴۰	خدمات مربوط به تأمین جا و غذا
۳۸	۱۳	۵/۹۴	۱	۴/۲۹	مالی و بیمه
	۱۴	۵/۹۵			استخراج معدن *
	۱۰	۵/۷۲			ساختمان *
	۲	۴/۸۷			سلامت انسان و مددکاری اجتماعی *
	۱۶	۶/۶۲			املاک و مستغلات *

* : آمار مربوط به دوره پاییز محاسبه نشده است.

با توجه به جدول ۷، رشته فعالیت املاک و مستغلات با عدد شاخص ۶/۶۲ نامساعدترین محیط کسب و کار و رشته فعالیت آب رسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیتهای تصفیه با عدد شاخص ۴/۷۸ مساعدترین محیط برای کسب و کار نسبت به سایر رشته‌های اقتصادی ارزیابی شده‌اند. لازم به ذکر است که از ۲۱ رشته فعالیت عمده اقتصادی، ۵ رشته فعالیت به دلیل قرار گرفتن در بخش عمومی از چارچوب آمارگیری طرح حذف شده‌اند.

نمودار ۳ - شاخص محیط کسب و کار بر اساس رشته فعالیت اقتصادی

شاخص محیط کسب کار به تفکیک مؤلفه‌های پیمایشی و اتاق‌ها

جدول ۸ - شاخص ملی به تفکیک مؤلفه‌های پیمایشی و سه اتاق - زمستان ۱۳۹۵

درصد تغییرات	اتاق اصناف		اتاق تعاون		اتاق بازرگانی		کل		عنوان مؤلفه (موانع کسب و کار)									
	رتبه	میانگین	رتبه	میانگین	رتبه	میانگین	رتبه	میانگین										
-۹	۵/۱۹	۵/۶۸	۵/۷۹	۵/۸۱	-۱	۵/۸۰	۵/۸۶	۵/۷۵	۵/۸۳	عنوان مؤلفه (موانع کسب و کار)								
درصد تغییرات	رتبه	میانگین	رتبه	میانگین	رتبه	میانگین	رتبه	میانگین	رتبه	میانگین	عدم استقبال همکاران و مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول							
-۳۱۵	۷	۴/۳۳	۵	۴/۴۹	-۳/۴	۴	۴/۷۸	۴	۴/۳۶	۴	۴/۳۹	برداشت‌های سلیقه‌ای و غیرقابل پیش بینی مأموران از قوانین و مقررات (توق، گاز، محیط زیست، تامین اجتماعی و...)						
-۱/۳	۱۹	۵/۶۸	۱۵	۵/۷۵	-۱/۶	۱۹	۶/۸۱	۲۱	۶/۷۰	۱۹	۶/۵۸	نی‌تعهدی طرف‌های قرارداد (دولتی یا خصوصی) به ابفای تعهدات و وعده‌های بلند						
-۱۰/۴	۲۱	۵/۷۹	۲۳	۶/۴۶	-۶/۵	۲۱	۶/۷۳	۲۵	۷/۳۰	۲۱	۶/۶۲	نی‌توانی طرف‌های قرارداد (دولتی یا خصوصی) به ابفای تعهدات و وعده‌های بلند						
-۱۳/۸	۲۰	۵/۷۱	۲۴	۶/۶۲	-۷/۲	۲۵	۶/۸۷	۲۷	۷/۴۰	۲۵	۷/۱۰۸	نی‌توانی سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اجرایی بانک به کسب و کار						
-۹/۶	۲۷	۶/۶۷	۲۷	۷/۳۸	-۴/۹	۲۴	۶/۸۳	۲۷	۷/۱۹	۲۷	۷/۴۷	نی‌توانی و غیرقابل پیش‌بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات)						
-۹/۱	۱۷	۵/۵۶	۱۸	۶/۱۱۲	-۰/۴	۲۲	۶/۷۴	۲۳	۶/۷۶	۲۲	۶/۸۱	رویه‌های سنگین‌گانه در ادارات کار و بیمه برای مدیریت تسهیل شهروندان به خرید کالاها و خدماتی به						
-۱۳/۴	۱۱	۴/۹۵	۱۴	۵/۷۲	-۲/۰	۷	۵/۰۴	۸	۵/۱۴	۹	۵/۲۹	خرید محصولات ایرانی						
-۹/۰	۱۸	۵/۶۶	۲۰	۶/۳۳	-۲/۰	۱۶	۶/۱۹	۱۷	۶/۳۱	۲۳	۶/۸۳	تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیر استاندارد و تقلبی در بازار						
-۹/۴	۱۲	۵/۰۲	۱۱	۵/۵۴	۷/۵	۲۰	۶/۴۴	۱۶	۶/۳۸	۱۶	۶/۳۸	رقابت غیر منصفانه شرکتها و موسسات دولتی یا شبه‌دولتی در بازار						
-۱۳/۳	۲۳	۶/۰۲	۲۶	۶/۹۴	۴/۴	۲۳	۶/۷۴	۱۹	۶/۴۶	۲۷	۷/۳۷	رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات دشواری تامین مالی از بانک‌ها						
-۴/۳	۲۸	۸/۲۱	۲۸	۸/۵۸	-۰/۳	۲۸	۸/۱۱	۲۸	۸/۱۳	۲۸	۷/۵۰	رقابت یا شفاف نبودن اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی						
-۶/۶	۱۴	۵/۱۷	۱۱	۵/۵۴	-۱/۹	۱۷	۶/۳۱	۱۸	۶/۳۲	۱۶	۶/۴۱	ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل (جاده‌ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)						
-۱/۹	۵	۴/۳۵	۴	۴/۳۳	۳/۸	۶	۴/۸۷	۵	۴/۶۹	۷	۵/۱۳	۸	۵/۰۸	۱۸	۵/۰۱	۵	۴/۹۲	

جدول ۸ - شاخص ملی به تفکیک مؤلفه‌های پیمایشی و سه اتاق - زمستان ۱۳۹۵

درصد تغییرات	اتاق اصناف		اتاق تعاون		اتاق بازرگانی		کل		عنوان مؤلفه (موانع کسب و کار)
	رتبه	میانگین	رتبه	میانگین	رتبه	میانگین	رتبه	میانگین	
۶۱۰	۲۲	۵/۹۹	۱۳	۵/۶۵	۱۴	۵/۸۷	۱۹	۶/۵۸	ضعف داده‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد موثر متجاوزان به حقوق دیگران
-۱۰/۳	۱۶	۵/۴۰	۱۶	۶/۱۰۱	۲۳	۶/۶۷	۱۷	۶/۴۹	وجود انحصار، امتیاز یا هرنوع رانت به یک یا تعدادی از رقبا در بازار
-۱۷/۰	۹	۶/۵۹	۱۱	۵/۵۴	۱۰	۵/۳۳	۵	۴/۸۱	ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار
-۳۰/۴	۱۰	۶/۹۰	۱۹	۶/۱۶	۱۲	۵/۵۵	۱۳	۵/۹۳	عرضه کالاهاى قاچاق و رقابت غیر منصفانه محصولات خارجی و داخلی در بازار ایران
-۱۴/۳	۴	۶/۳۳	۶	۶/۹۴	۹	۵/۳۱	۶	۴/۸۸	فقدان یا نقص از تباطات پستی و پیشینی و خوشه های تولید
-۳/۸	۱۵	۵/۲۳	۸	۵/۴۳	۱۴	۶/۰۸	۱۱	۵/۵۹	قیمت‌گذاری و دخالت های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در بازار
-۳۰/۱	۶	۶/۲۷	۷	۵/۳۵	۷	۶/۹۴	۱۳	۵/۹۱	کارگرنی عمومی و استقبال نیروی کار از تعطیلی روزهایی کاری
-۵/۱	۲۵	۶/۳۴	۲۵	۶/۶۸	۱۳	۵/۷۵	۱۴	۶/۱۸	گمبود تقاضای موثر در بازار
-۱۹/۷	۱۳	۵/۰۴	۲۱	۶/۷۸	۱۱	۵/۴۳	۱۱	۵/۳۷	گمبود فناوری‌های مورد نیاز
-۱۷/۱	۸	۶/۵۴	۹	۵/۶۸	۴	۶/۴۰	۸	۵/۱۶	گمبود نیروی کار ماهر
-۴/۴	۳	۶/۵۰	۳	۶/۶۷	۳	۶/۶۳	۳	۶/۸۳	محدودیت‌های دسترسی به ارتباطات (تلفن همراه و اینترنت)
۴/۴	۲	۶/۸۷	۱	۶/۷۵	۱	۶/۰۹	۱	۶/۵۴	محدودیت دسترسی به برق
-۶/۰	۱	۶/۷۴	۲	۶/۹۱	۳	۶/۷۵	۲	۶/۹۱	محدودیت دسترسی به سوخت (گاز، گازوئیل و...)
-۲/۶	۲۴	۶/۲۳	۲۲	۶/۳۹	۲۱	۶/۵۶	۱۸	۶/۵۸	مقاصد مالی و اداری در دستگاه‌های حکومتی
۵/۹	۲۶	۶/۲۸	۱۸	۶/۱۲	۲۶	۷/۳۱	۲۶	۷/۱۴	موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه‌های اجرایی مرتبط با کسب و کار)

در زمستان ۱۳۹۵، فعالان اقتصادی مشارکت کننده در این پایش، سه مؤلفه: ۱-دشواری تأمین مالی از بانکها ۲-موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه‌های اجرایی مرتبط با کسب و کار) و ۳-رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات را نامناسب‌ترین و سه مؤلفه: ۱-محدودیت دسترسی به برق، ۲-محدودیت دسترسی به سوخت (گاز، گازوئیل و...) و ۳-محدودیت‌های دسترسی به ارتباطات (تلفن همراه و اینترنت) را مناسب‌ترین مؤلفه‌های محیط کسب و کار کشور نسبت به سایر مؤلفه‌ها ارزیابی نموده‌اند.

علاوه بر این، مهمترین موانع کسب و کار بیان شده توسط فعالان اقتصادی زیرمجموعه هریک از سه اتاق بازرگانی، تعاون و اصناف ایران نیز در قالب جدول ۹ نشان داده شده است.

جدول ۹ - مهم ترین موانع کسب و کار بیان شده توسط فعالان اقتصادی زیرمجموعه هر یک از سه اتاق

الویت		مجموعه		۱	۲	۳	۴	۵
مجموعه کل	پاییز ۹۵	دشواری تامین مالی از بانکها	بی ثباتی و غیر قابل پیش بینی بودن قیمت ها (مواد اولیه و محصولات)	موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه های اجرایی مرتبط با کسب و کار)	رویه های غیر منصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات	موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه های اجرایی مرتبط با کسب و کار)	موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه های اجرایی مرتبط با کسب و کار)	رویه های غیر منصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات
	زمستان ۹۵	دشواری تامین مالی از بانکها	موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه های اجرایی مرتبط با کسب و کار)	موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه های اجرایی مرتبط با کسب و کار)	رویه های غیر منصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات	بی ثباتی سیاست ها، مقررات و رویه های اجرایی ناظر به کسب و کار	بی ثباتی سیاست ها، مقررات و رویه های اجرایی ناظر به کسب و کار	رویه های غیر منصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات
	پاییز ۹۵	دشواری تامین مالی از بانکها	موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه های اجرایی مرتبط با کسب و کار)	موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه های اجرایی مرتبط با کسب و کار)	رویه های غیر منصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات	بی ثباتی سیاست ها، مقررات و رویه های اجرایی ناظر به کسب و کار	بی ثباتی سیاست ها، مقررات و رویه های اجرایی ناظر به کسب و کار	رویه های غیر منصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات
	زمستان ۹۵	دشواری تامین مالی از بانکها	موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه های اجرایی مرتبط با کسب و کار)	موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه های اجرایی مرتبط با کسب و کار)	رویه های غیر منصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات	بی ثباتی سیاست ها، مقررات و رویه های اجرایی ناظر به کسب و کار	بی ثباتی سیاست ها، مقررات و رویه های اجرایی ناظر به کسب و کار	رویه های غیر منصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات
	پاییز ۹۵	دشواری تامین مالی از بانکها	موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه های اجرایی مرتبط با کسب و کار)	موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه های اجرایی مرتبط با کسب و کار)	رویه های غیر منصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات	بی ثباتی سیاست ها، مقررات و رویه های اجرایی ناظر به کسب و کار	بی ثباتی سیاست ها، مقررات و رویه های اجرایی ناظر به کسب و کار	رویه های غیر منصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات
مجموعه کل								
		اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران						
		اتاق تعاون ایران						
		اتاق اصناف ایران						

مهمترین مشکل در مجموع سه اتاق دشواری تأمین مالی از بانکها عنوان شده است. الویت دوم در اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات و در اتاق تعاون ایران، موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه‌های اجرایی مرتبط با کسب و کار) و در اتاق اصناف ایران بی ثباتی و غیر قابل پیش‌بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات) تعیین شده است. الویت سوم در اتاق‌های بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران و اصناف ایران موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه‌های اجرایی مرتبط با کسب و کار) و در اتاق تعاون ایران مفاسد مالی و اداری در دستگاه‌های حکومتی عنوان شده است.

نکته قابل توجه این است که در ۲ دوره پاییز و زمستان سال ۱۳۹۵، مهم‌ترین مانع کسب و کار از نظر فعالان اقتصادی عضو اتاق‌ها، دشواری تأمین مالی از بانکها اظهار شده است.

شاخص محیط کسب کار بر اساس مدل کار آفرینی شین

جدول ۱۰ - شاخص محیط کسب و کار بر اساس نماگرهای مدل کار آفرینی شین

محیط	نماگر	شاخص نماگر			شاخص محیط			شاخص کل	
		درصد تغییرات	میانگین		درصد تغییرات	میانگین		درصد تغییرات	میانگین
			پاییز ۹۵	زمستان ۹۵		پاییز ۹۵	زمستان ۹۵		
نهادی	محیط سیاسی امنیتی	۶/۶۳	۶/۳۵	-۴	۶/۱۹	۶/۰۸	-۲	۶/۱۳	۶/۰۲
	محیط علمی آموزشی	۵/۳۰	۵/۳۹	۲					
	محیط فرهنگی	۶/۰۵	۶/۱۴	۲					
	محیط فناوری و نوآوری	۵/۴۸	۵/۳۶	-۲					
	محیط قانونی و حقوقی	۶/۱۳	۶/۰۲	-۲					
	ساختار و عملکرد دولت	۷/۰۶	۶/۹۵	-۲					
اقتصادی	محیط اقتصاد کلان	۶/۴۳	۶/۰۱	-۷	۶/۰۶	۵/۹۵	-۲	۶/۱۳	۶/۰۲
	محیط مالی	۸/۱۱	۸/۲۱	۱					
	محیط جغرافیایی - زیرساخت‌ها و ظرفیت‌های اقلیمی	۴/۳۹	۴/۳۲	-۲					
	ساختار تولید - انحصار، خوشه‌ها و مواد اولیه	۶/۱۵	۶/۰۹	-۱					

بر اساس نظریه عمومی کار آفرینی شین، شاخص ملی محیط کسب و کار ایران در زمستان ۱۳۹۵، عدد ۶/۰۲ (عدد ۱۰ بدترین ارزیابی است) را نشان می‌دهد به طوری که میانگین ارزیابی محیط اقتصادی (شامل محیط اقتصاد کلان،

محیط مالی، محیط جغرافیایی و ساختار تولید) عدد ۵/۹۵ و میانگین ارزیابی محیط نهادی (شامل محیط سیاسی، محیط آموزشی و علمی، محیط فرهنگی، محیط فناوری و نوآوری، محیط حقوقی و ساختار دولت) عدد ۶/۰۸ است. نگاه اجمالی نشان می‌دهد همانند فصل گذشته محیط جغرافیایی با عدد ۴/۳۲ و محیط مالی با عدد ۸/۲۱ به ترتیب مساعدترین و نامساعدترین محیطها بر اساس نظریه عمومی کارآفرینی شین بوده‌اند.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که مؤلفه دشواری تأمین مالی از بانکها همانند فصل گذشته، بیشترین سهم را در ایجاد محیط نامناسب برای فعالان اقتصادی در محیط مالی داشته است.

با توجه به جدول ۱۰، شاخص کل کارآفرینی شین نسبت به فصل پاییز ۱۳۹۵، دارای درصد تغییرات ۲- است که به معنی شرایط بهبود بسیار جزئی در شرایط کارآفرینی در فصل زمستان نسبت به فصل پاییز سال ۱۳۹۵ بوده است.

